

ΕΚ ΤΗΣ ΝΕΡΑΪΔΑΣ

Μιχαήλ Πόλπατσας
(Διονύσιος Ταβουλάρης)

Όρσα Πόλπατσα
(Σοφία Ταβουλάρη)

Νύμφη Ἀθηναία
(Ἐλένη Σταματοπούλου)

ΕΝ ΔΡΑΜΑ

Η ΝΕΡΑΪΔΑ. Δράμα εἰς πράξεις τρεῖς καὶ εἰκόνας ἕξ, ὑπὸ Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ.

Χιλιάδες θεαταὶ εἶδον κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τὴν *Νεραΐδα* τοῦ κ. Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου. Ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξε γενικῶς καλλίστη. Τὸ ἀληθῶς πρωτότυπον δράμα ἤρесе, διήγειρε τὴν περιέργειαν, συνεκίνησε. Καὶ ὅμως οἱ κριτικοὶ μας δὲν ἀπέδωσαν εἰς αὐτὸ τὴν πραγματικὴν σημασίαν του, δὲν τὸ ἐξετίμησαν εἰς ὅλην τὴν ἀξίαν του.

Εἶνε ὅμως ἀληθές ὅτι τὸ δραματικὸν ἔργον τοῦ κ. Καμπούρογλου εἶνε ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν κρίνονται ἀσφαλῶς ἐκ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων. Αἱ πρώται ἐντυπώσεις ἐκ τῆς *Νεραΐδας* εἶνε μὲν πολὺ εὐνοϊκαί, ἀλλ' ἐπιμελής μελέτη ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν καλλονὰς πολὺ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων ἀνωτέρας.

Ὁ κ. Καμπούρογλου ἀνέλαβε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ν' ἀναπαραστήσῃ ἐποχὴν πολὺ ἀφ' ἡμῶν ἀπέχουσαν, καίτοι πρόσφατον. Αἱ Ἀθηναίαι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος παρουσιάζουν κατάστασιν τόσον διάφορον τῆς παρουσίας ἤθη, ἔθιμα, δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τόσον ἰδιόρρυθμα, ὥστε μετὰ καταπλήξεως συγκρίνει τις αὐτὰ μὲ τὰ παρόντα. Ὁ κ. Καμπούρογλου εἶνε

ἀρμοδιώτατος πρὸς ἀναπαραστάσιν τῆς τῶσον ἐνδιαφερούσης ἐκείνης ἐποχῆς. Ἐκ μητρὸς εὐγενοῦς ἐπίγονος ἀρχαίου ἀριστοκρατικοῦ οἴκου τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Γέροντα, ἐνέκυψεν ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν οἰκογενειακῶν του παροδόσεων καὶ ἐγγράφων. Τοιαύτην ἔχων ὁ κ. Καμπούρογλου παραδόσιν καὶ μελέτην τῆς περιόδου ἐκείνης, ἀφοῦ εἰς τρεῖς ὀγκῶδεις τόμους συνέλεξε τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν του, ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ οὕτως εἰπεῖν ὀλοζώντανον τὸ παρελθὸν ἐκεῖνο ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Οὕτω μὲ τὴν *Νεραΐδα* του, αἱ Ἀθηναίαι παρουσιάζουν κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος πιστῶς εἰς τὸ θέατρον σκηνὰς τοῦ ἀθηναϊκοῦ βίου τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος. Τοιοῦτον θέαμα εἶνε ὄχι μόνον περιεργότατον καὶ γραφικώτατον, ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς διδακτικὸν διὰ τὸν ἰκανὸν νὰ φιλοσοφῇ ἐπὶ τῆς παραδόξου ἐξελίξεως τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν φαινομένων.

Δὲν ἐπαναλαμβάνομεν ἐδῶ λεπτομερῶς τὴν ὑπόθεσιν τῆς *Νεραΐδας*, διότι εἶνε γνωστὴ ἐκ τῶν παραστάσεων καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν κρίσεων. Δυστυχῶς δὲν ἐξεδώθη ἀκόμη ἡ *Νεραΐδα*, εὐχόμεθα δὲ ταχέως νὰ δημοσιευθῇ ἔργον τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἀξία ἱστορικὴ, ἐπίσης καὶ φιλολογικὴ. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν γεγονότων περὶ τὰ ὁποῖα ἐκτυλίσσεται τὸ δράμα, ἀρκεῖ

ὅπως δώσῃ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ χαρακτηρισμόν.

Ὅτε τὰ ὄργανα τοῦ λόρδου Ἐλγιν ἀφῆρσαν ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ 1807 μίαν τῶν Καρυατίδων τοῦ Ἐρεθθίου, οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἐπίστευσαν, ὅτι ἤκουσαν τὴν νύκτα τοὺς θρήνους αὐτῆς. Εἶχε τοποθετηθῆ προσωρινῶς κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς τοὺς θρήνους τῆς Καρυατίδος ἀπῆνταν οἱ θρήνοι τῶν λοιπῶν Καρυατίδων ἀπὸ τὸ Ἐρεθθίον. Κατὰ τὴν ἐγγύριον παράδοσιν, αἱ Καρυατίδες αὐταὶ ἦσαν ἀθάνατοι βασιλοπούλαι, αἱ ὁποῖαι ἐστοίχειωσαν, ἔγιναν *Νεραΐδες*, καὶ ἔζων οὕτως ἀφανεῖς περὶ τὰ σώματά των μαρμαρωθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πολλὰς ἀνθρωποὶ κατορθώσαντες ν' ἀρπάσωσι τὸν πέπλον *Νεραΐδας*, ἔλαβαν ταύτην ὡς σύζυγον, ὁ κ. Καμπούρογλου συνέδωσε τὴν γενικὴν ταύτην παράδοσιν πρὸς τὴν τοπικὴν τῆς Καρυατίδος καὶ ἐσχέτισε τὰς δύο ταύτας παραδόσεις πρὸς ἱστορικὸν γεγονός, καθ' ὃ ὁ Ἀθηναῖος Ἄρχων Μιχαήλ Πόλπατσας ἐθυσιάσθη ὑπὲρ τῶν προνομίων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν. Αὐτὸς ὁ Μιχαήλ Πόλπατσας ὑποτίθεται εἰς τὸ δράμα ὡς ἀρπάσας τὸν πέπλον τῆς *Νεραΐδας*-Καρυατίδος, καὶ ὀδηγήσας αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν του ὅπως τὴν νυμφεῦθῃ.

Τὸ μῦθευμα τοῦ θρήνου τῶν Καρυατί-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ γέρον Διδάσκαλος, ποίημα ὑπὸ Ἀχιλλέως Παράσχου.

Τὸ Ὀκταήμερον, ὑπὸ Γ. Ξ.

Ἡ Ψυχοπαίδα τοῦ κυρ Ζαχαρία, ὑπὸ Ἀργύρη Ἐφραλιώτη.

Ἐν δράμα, (Ἡ Νεραΐδα), ὑπὸ Γ. Τυπάλδου Κοζάνη.

Ὀνειρόν καὶ ζωή, διήγημα Μαυρικίου Γιουκάϊ, μετ' εἰκόνων, μετάφρ. Ν. Ἐπ.

Νεκροστόλισμα, ποίημα ὑπὸ Πέτρου Βασιλικού.

Ἀθηναϊκοὶ περίπατοι: Δίδυμο ἐκκλησάκι, ὑπὸ Γ. Βώκου.

Τὸ τραγί, ποίημα ὑπὸ Ἀλεξ. Πάλλη.

Ἐπιστημονικὰ ἀνάλεκτα ὑπὸ Ρ*.

Ἐκ τοῦ Ἀστεροσκοπείου: Ὁ οὐρανὸς τοῦ Μαρτίου.

Χρονικά. — Ἡ Ἀλληλογραφία μας.

Μιχαὴλ Πόλπατσας, Ὁρσα Πόλπατσα, Νύμφη Ἀθηναία (εἰκόνες ἐκ τῆς Νεραΐδας).

Εἰς τὸ προδεχέαι: Οἱ πέντε ἀδελφές τῆς Γύρονης, διήγημα Κ. Δίκην. — Ἐκ τῶν τοῦ Χάινε, ποιήματα. — Ὁ Γέννηρ, ποίημα ὑπὸ Στεφάνου Μαρτζώκη. — Ὁ Σείριος, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ξ. Παπανικητοπούλου κ.τ.λ.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ εἰς τὴν «Εἰκ. Ἐστία»:

ΕΔΓΑΡΔΟΥ ΠΟΥ

Ο ΧΡΥΣΟΚΑΡΑΒΟΣ

Τὸ περιεργότατον διήγημα τοῦ μεγάλου ἀμερικανοῦ συγγραφέως, πλουσιώτατα εἰκονογραφευμένον, κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. ΡΟΪΔΟΥ.

δων εἶνε ἐκ τῶν πλέον συγκινητικῶν ἐπεισοδίων τῆς περιόδου ἐκείνης. Πολὺ ἀξιοσημείωτον εἶνε πόσον γενικῶς ἐπιστεῦθη τὸ μύθευμα τοῦτο ὡς γεγονὸς πραγματικόν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς North Douglas, ὅστις ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὸ περιστατικόν ἐκεῖνο, διηγείται ὅτι ἀξιωματικὸς τις τοῦ Δισδάρη ἢ φρουράρχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἐβεβαίωσεν αὐτόν, ὅτι ὅταν τὰ ἄλλα τέσσαρα κορίτσια (ὅπως ὠνόμαζε τὰς Καρυάτιδας) ἔχασαν τὴν ἀδελφὴν των, ἐξεδήλουν τὴν θλίψιν των πληρώνοντα τὸν ἀέρα κατὰ τὴν λήξιν τῆς ἡμέρας μὲ τοὺς πενθιμοτέρους στεναγμοὺς καὶ θρήνους, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος πολλάκις ἤκουσε τοὺς θρήνους των, καὶ πάντοτε τὸσον συνεκινεῖτο ὥστε ἠναγκάζετο νὰ φεύγῃ τοῦ φρουρίου ἕως οὗ παύσῃσι, καὶ ὅτι ἡ ἀρπασθεῖσα ἀδελφὴ δὲν ἔμενε κωφὴ εἰς τὴν φωνὴν των, ἀλλ' ἐξέπληττε τὴν κάτω πόλιν ὅπου ἦτο τοποθετημένη, ἀπαντῶσα εἰς τὸν αὐτὸν θρηνώδη τόνον¹.

¹ An Essay on certain points of resemblance between the ancient and mo-

Ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν περίεργον ταύτην περίπτωσιν, χωρὶς νὰ ὑποτεθῇ δόλος τις πρὸς ἐξαπάτησιν. Ἡ ἱστορία παρουσιάζει πολλὰς τοιαύτας περιπτώσεις παραισθήσεων προσβαλλουσῶν συγχρόνως πολυαριθμοὺς ομάδας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἔκτακτόν τι γεγονός συγκινεῖ καὶ διαθέτει νοσηρῶς τὸ νευρικόν σύστημα ὀλοκλήρου κοινότητος.

Ἐπεκρίθη ἡ Νεραΐδα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς δραματικῆς οἰκονομίας τῶν προσώπων καὶ τῶν σκηνῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι τὸ δράμα τοῦτο ἔχει τὴν μεγάλην ἀξίαν του ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκριβοῦς ἀναπαράστασως τῆς ἐποχῆς. Αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀναβιβαζόμενα συμβάντα καὶ τὰ δρώντα πρόσωπα μᾶς συγκινοῦν. Αὐτὴ ἡ ἀπλότης τῆς ἐκτυλιζέως τῶν πραγμάτων ἀποτελεῖ μεγάλην τέχνην. Ὄταν συγκινούμεθα βαθέως, καὶ ὅταν ἡ συγκίνησις προκαλεῖται ὑπὸ σκηνῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ κύρος τῆς ἀναπαράστασως τῆς πραγματικότητος, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι πληροῦνται καθ' ὀλοκληρίαν οἱ ὅροι τῆς τέχνης. Καὶ τοιαύτας ἀναντιρρήτως ἐλάβομεν ὅλοι ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ θεάματος τῆς Νεραΐδας. Ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ πρόσωπα εἶνε ἀληθῆ, πραγματικά, ἱστορικά, πρὸ πάντων ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν. Διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀναβιβάξει ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ κ. Καμπούρογλος ἔχουν τὴν ἰδίαν ψυχολογίαν των, ὅποιαν ἐμόρφωσαν αὐτὴν αἱ περιστάσεις. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη πρωτοτυπίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου δραματικοῦ ἔργου.

Δὲν διστάζομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μέλλουσα κριτικὴ θὰ ἀποφανθῇ ὅτι ὁ κ. Καμπούρογλος ἀνεδείχθη εἰς τὴν Νεραΐδα ἀληθῆς τεχνίτης. Ὄταν μετὰ τινος γενεᾶς θὰ εἶνε ἐντελῶς λησμονημένα τόσα ἐφήμερα δραματικά ἔργα, ἡ Νεραΐδα θὰ ἀναγινώσεται καὶ θὰ θεᾶται μετὰ περιεργείας καὶ συγκινήσεως, ὡς ἀναπαράστασις πιστὴ καὶ ἀληθῶς δραματικὴ πολὺ ἐνδιαφερούσης ἐποχῆς.

Εἰς τὴν Νεραΐδα ἡ ἀκρίβεια τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ τῶν ὄπλων τῆς ἐποχῆς, ὁ χαρακτήρ τῶν διαφόρων τύπων, ἡ ζωηρότης τῶν δραματικῶν περιπετειῶν, δίδουσιν εἰς τὸ δράμα μεγάλην καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν συνάμα ἀξίαν. Συννοοῦνται εἰς αὐτὸ εἰς σπάνιον βαθμόν, ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια μετὰ τῆς ποιητικῆς ἐπινοήσεως τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐνθέρμως ἀγαπᾷ τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ὅπως ὁ δραματογράφος πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷ, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀλήθειαν τῶν προσώπων. Καταμιγνύων οὕτως εἰπεῖν τὴν ποιητικὴν μαντείαν μετὰ τῆς χρονολογικῆς παρα-

dern Greeks.—By the Honorable Fred. Sylv. North Douglas, student of Christ Church, oxon. Third edition, corrected. London, etc, 1813.

τηρήσεως, ὁ συγγραφεὺς τῆς Νεραΐδας ἐκθέτει ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰς παραδόσεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι δίδουν εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν φυσιογνωμίαν τῆς καὶ εἰς ἕκαστον πρόσωπον τοῦ δράματος τὴν ἀπεικόνισιν τῆς φυλῆς του καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεώς του. Τινὰ τῶν προσώπων τῆς Νεραΐδας μένου ἀνεξάληπτα εἰς τὴν μνήμην τοῦ θεατοῦ, ὡς ὁ νέος καὶ ἐνθουσιώδης δημογέρον Ἀθηναῶν Μιχαὴλ Πόλπατσας, ὁ γέρον πατήρ του, ἡ παλαιὰ Ἀρχόντισσα μήτηρ του, ὁ Πασᾶς τοῦ Εὐρίπου, ἡ ὠραία Νεραΐδα τοῦ Κάστρου, καὶ ἄλλα ἀκόμη δευτερεύοντα πρόσωπα ὡς ὁ Ἀράπης τοῦ Βοϊβόδα Ἀθηναῶν Μαζούτ, καὶ ἄλλοι. Ὅλα τὰ πρόσωπα, καὶ αὐτὰ τὰ τριτεύοντα, φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς ἱστορικῆς ἀκρίβειας. Πιστεύομεν, ὅτι εἰς τὴν τύπωσιν τοῦ εἰσέτι ἀνεκδότου δράματός του, ὁ κ. Καμπούρογλος θὰ φροντίσῃ νὰ προτάξῃ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν προσώπων. Τοῦτο θὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον πολυτιμον ἱστορικὴν πηγὴν.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀνάλυσιν τῶν προσώπων τούτων, διότι ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια θέτει αὐτὰ ὑπεράνω τῆς κριτικῆς. Τὸ μόνον αὐτοτελὲς δημιούργημα τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ εἶνε ἡ Νεραΐδα-Καρυάτις, καὶ ἀδιστάκτως λέγομεν ὅτι εἶνε αὕτη τὸς ἀληθῶς ποιητικὸς καὶ συμπαθῆς. Ἡ ὑποκρινομένη τὴν Νεραΐδα πρέπει νὰ ἔχη καλλονὴν ἀρχαίου ἀγάλματος, νὰ παρουσιάσῃ ἀνάστημα τελείως κομψὸν εἰς στάσεις ἀγαλαματώδεις μὲ τὸν ἀρχαῖον λευκὸν ἱματισμόν. Αὐτὴ ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀθάνατον ἔμπνευσιν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τὴν νοσταλγίαν τοῦ Ἀθηναίου διὰ τὸ φῶς καὶ τὰ ἀπαράμιλλα χρώματα τῆς Ἀττικῆς. « Ἄς ζῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄς ζῶ εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ ἄς εἶμαι θνητὴ », λέγει εἰς τὸν Μιχαὴλ.

Τὸ δράμα εἶνε γραμμένον εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις καὶ σήμερον εἶνε ζῶσα. Γνωστόν, ὅτι ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔχει μεγάλην ποικιλίαν, παρουσιάζουσα ἰδιωτισμοὺς διαφέροντας ὄχι μόνον κατὰ τόπους ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μορφώσεως τῶν προσώπων. Διὰ τοῦτο διὰ λόγους καλαισθητικὸς ἡ γλῶσσα τινῶν προσώπων τοῦ δράματος καὶ ἰδίως τῆς Νεραΐδας εἶνε μᾶλλον ἀρχαιοπρεπῆς, ὅποιαν ἄλλως ὀμιλεῖ σήμερον πᾶσα μορφωμένη Ἀθῆναιος.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς δραματικῆς τέχνης τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἡ Νεραΐδα θὰ μείνῃ πάντοτε ἐν τῶν ὀλίγων ὠραίων ἔργων τῆς παρουσίας περιόδου τῆς φιλολογίας μας.

Γ. ΤΥΠΑΛΔΟΣ ΚΟΖΑΚΗΣ

